

Maja Opašić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Sveučilišna avenija 4, HR-51000 Rijeka
mopasic@ffri.hr

OPĆEEUROPSKI FRAZEMI HRVATSKOGA JEZIKA U *RJEČNIKU STRANIH RIJEČI BRATOLJUBA KLAJČA*¹

U radu se propituje status općeeuropskih frazema hrvatskoga jezika u izdanjima *Rječnika stranih riječi* Bratoljuba Klaića. Pod općeeuropskim se frazemima podrazumijevaju međunarodni frazemi potvrđeni u europskim jezicima s jednakim značenjem i velikom strukturnom podudarnošću. Za te je frazeme važno da najčešće imaju poznat zajednički izvor, tj. podrijetlo, ali postoje i općeeuropski frazemi kojima još nije utvrđeno točno podrijetlo, odnosno jezik i tekst iz kojega su uzeti i prošireni. Stoga je cilj rada utvrditi i opisati status općeeuropskih frazema u Klaićevu *Rječniku stranih riječi*. Naime, Bratoljub Klaić u njemu donosi vrijedne podatke o izvoru pojedina frazema, izreke ili poslovice. Pri tome su u Rječnik uključeni općeeuropski frazemi kojima je sastavnicom strano vlastito ime, strani apelativ ili termin ili je riječ o prevedenicama iz latinskoga i drugih jezika. Dolazi se do zaključka da Klaićev rječnik može, kao nezaobilazno polazište nekom budućem hrvatskom etimološkom frazeološkom rječniku, biti važnim izvorom proučavanju podrijetla frazema.

1. Uvod

U radu se analizira status općeeuropskih frazema² hrvatskoga jezika u izdanjima *Rječnika stranih riječi* Bratoljuba Klaića. Pod općeeuropskim se fraze-

¹ Rad je nastao u okviru projekta „Unutarnje posuđivanje u hrvatskome jeziku” (br. 13.04.1.2.09) koji financijski podupire Sveučilište u Rijeci.

² U ovome se radu u određenju frazema polazi od definicije A. Menac (1970., 2007.) i Ž. Fink-Arsovske (2002.).

mima podrazumijevaju međunarodni frazemi potvrđeni u europskim jezicima s jednakim značenjem i velikom strukturnom podudarnošću. Za te je frazeme važno da najčešće imaju poznat zajednički izvor, tj. podrijetlo, ali postoje i općeeuropski frazemi kojima još nije utvrđeno točno podrijetlo, odnosno jezik i tekst iz kojega su uzeti i prošireni. O podrijetlu je frazema u hrvatskoj literaturi pisano u različitim radovima, ali hrvatska frazeografija nema etimološkoga rječnika frazema. U nedostatku takvoga rječnika, pri istraživanju podrijetla frazema moraju se pronaći sekundarni izvori.

Stoga je cilj ovoga rada utvrditi i opisati status općeeuropskih frazema u Klaićevu *Rječniku stranih riječi*. Naime, B. Klaić u njemu donosi vrijedne podatke o izvoru pojedinoga frazema, uzrečice, izreke ili poslovice. Te podatke daje unutar natuknice ili je pojedini frazem, uzrečica, izreka ili poslovice samostalnom natuknicom. Građa je za ovaj rad prikupljena iz jednoga od starijih izdanja Klaićeva rječnika iz 1983. godine te uspoređena s građom koju donosi najnovije izdanje *Novi rječnik stranih riječi* iz 2012. To je izdanje uključeno jer daje vrijedne podatke o frazemima novijega postanka. Odabrani primjeri frazema i uzrečica podijeljeni su s obzirom na njihov status u Rječniku te s obzirom na podrijetlo. Općeeuropski status odabranih primjera dokazali smo navođenjem ekvivalenata iz drugih jezika³ te utvrđivanjem mogućega zajedničkog izvora. Za jedan dio primjera zajednički izvor navodi Bratoljub Klaić, a za sve druge primjere konzultirani su i ostali autori koji u svojim djelima razmatraju ishodišta pojedinih frazema i uzrečica.

2. O podrijetlu frazema i uzrečica

Prema podrijetlu frazemi i uzrečice mogu biti nacionalni i internacionalni. Nacionalni frazemi specifični su za pojedini jezik i dio su općega frazeološkog fonda određenoga jezika. Prenose se uglavnom u nepromijenjenom obliku, iz generacije u generaciju, a za druge su narode najčešće nerazumljivi i neprevodivi. Pod nacionalnim se hrvatskim frazemima podrazumijevaju frazemi iskonskoga hrvatskog podrijetla koje ne nalazimo u drugim slavenskim jezicima, a iskazuju tipične hrvatske odnose, zbivanja, okolnosti i prilike (Melvinger 1989; Turk 1994)⁴, nacionalni frazemi koji opisuju zbivanja i prilike iz vreme-

³ Ekvivalenti iz drugih jezika istraženi su u: Matešić i dr. 1988; Menac 2007; Menac i dr. 2011; Orloš i Hornik 1996; Piirainen 2012; Turk 2013; Vrgoč i Fink-Arsovski 2008; Walter i Mokenko 2009; *Osmojezični enciklopedijski rječnik* (1987. – 2010.).

⁴ Npr. *Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba* 'vratiti se neobavljena posla', *Zvonimirova baština* 'prokletstvo'.

na kada je Hrvatska bila sastavnicom drugih država⁵ te frazemi s nacionalnom onimskom sastavnicom⁶.

Internacionalni su frazemi zajednički većem broju naroda i jezika, a razlikuju se izravne posuđenice i frazemski kalkovi (Turk 1994, 2013). Izravne posuđenice, odnosno neprevedeni frazemi, iz jezika se davaoca bez ikakvih promjena prenose u jezik primalac (*alea iacta est, cum grano salis, in medias res, lupus in fabula, persona non grata, par excellence, salto mortale* itd.), a neki se od njih mogu javiti i u prevedenu obliku (*kocka je bačena, sa zrnom soli* itd.). Prema M. Turk (1994.) češći su međunarodni frazemi koji u drugi jezik ulaze kalkiranjem. Za to je potrebno utvrditi opće pretpostavke za kalkiranje, a to su: semantička podudarnost u jeziku primaocu i jeziku davaocu, potpuna ili barem velika podudarnost u izrazu obaju jezika te kulturno-povijesne mogućnosti preuzimanja. U svakoj semantičkoj i strukturnoj podudarnosti frazema u dvama ili više jezika predmnijeva se zajedničko ishodište (Turk 1994, 2013), ali najčešće nije lako odrediti prvi jezik davalac⁷. S obzirom na sve kulturno-povijesne prilike hrvatskoga naroda može se sa sigurnošću utvrditi da su na hrvatski jezik kroz povijest osobito utjecali talijanski i njemački jezik (Jernej 1996). Naravno, nezaobilazan je utjecaj latinskoga jezika, izravno i preko jezika posrednika. U drugoj polovici XX. stoljeća značajan je bio utjecaj francuskoga i engleskog jezika, a utjecaj engleskoga traje i dalje. Stoga jezici koji su mogli biti jezici davaoci i pri frazeološkom kalkiranju u hrvatskome jeziku jesu talijanski i njemački jezik, zatim latinski, francuski, a u novije vrijeme engleski jezik (Turk 1994, 2013). Izdvaja se francuski jezik koji je utjecao na hrvatsku frazeologiju najviše putem posrednika (Turk 2013). Naime, B. Franolić (1979.) navodi mnoštvo primjera hrvatskih frazema podudarnih s frazemima u francuskome i njemačkome jeziku i pretpostavlja da su kalkirani prema tim jezicima pri čemu je njemački vjerojatno imao ulogu posrednika.

Internacionalna se frazeologija širi prevodenjem književnih, znanstvenih i drugih djela, novinskim vijestima, primjenom novih tehničkih i drugih postignuća itd.

⁵ Npr. za *Kulina bana* 'u staro dobro vrijeme, pradavno', i *mirna Bosna* 'i sve je u redu', *ispravljati krivu Drinu* 'pokušavati učiniti nešto nemoguće'.

⁶ Frazemu *još će mnogo vode proteći Savom* 'puno će vremena proći', nacionalan status potvrđuje onimska sastavnica kao naziv hrvatske rijeke, ali frazeme slične strukture i podudarna značenja možemo pronaći i u drugim jezicima (npr. njem. *bis dahin läuft noch viel Wasser den Berg (Bach, Fluß, Rhein, Main, Elbe) hinunter*, franc. *il passera bien de l'eau sous les ponts*, rus. *много воды утекло <с тех пор как>*, mak. *многу вода <ке> утече (протече) по Вардар*). Naime, svima je u pozadinskoj slici „univerzalni kognitivni model prikazivanja protoka vremena kao protjecanja vode” (Ivanetić i Karlavaris-Bremer 1999: 58).

⁷ O problemu kalkiranja u frazeologiji v. više i npr. u Menac 1972; Jernej 1978, 1982; Matešić 1995; Turk 1994, 2013.

3. Frazemi i uzrečice u *Rječniku stranih riječi*

Složene jezične strukture kao što su frazemi, uzrečice, izreke, poslovice i sentencije zauzimaju važno mjesto u Klaićevu rječniku koji se zato može smatrati pravom riznicom paremiološkoga i frazeološkog blaga hrvatskoga jezika. Kao što je rečeno, u ovom se radu propituje status frazema i uzrečica koje su odabrane jer su svojom strukturom najrodnije frazemima i s većim stupnjem desemantizacije, a značenje im se može sažeto izraziti.

Frazemi, uzrečice, izreke i poslovice u Rječniku, se bilježe najčešće kao sastavni dio natuknice ili kao samostalna natuknica. Samostalnom su natuknicom uglavnom zabilježene izreke i poslovice koje se u tom slučaju donose u neprevedenom obliku, tj. na jeziku iz kojega su preuzete.

Frazemi i uzrečice potvrđeni u Klaićevu rječniku mogu se podijeliti u dvije veće skupine: općeeuropski frazemi i frazemi koji su ili nacionalnoga karaktera ili se javljaju u dvama ili više jezika, no nemaju internacionalni karakter. Ti su frazemi u Rječniku uvršteni kao dio natuknice koja je njihova nosiva riječ, a stranoga je podrijetla, npr. unutar natuknice *ceh* donosi se frazem *platiti ceh* (‘podnijeti posljedice, stradati’) i navodi da izraz potječe iz vremena kada su kalfi koji su željeli postati majstori, imali dužnost da nakon polaganja ispita i posebne zakletve izvrše i neke materijalne obveze, posebice da prirede zakusku članovima uprave obrtničkoga ceha. Na isti su način zabilježeni i primjerice frazemi: *pakrački dekret*, *gutati knedle*, *imati peh*, *probiti plafon*, *praviti kerefeke*, *opipati puls* i mnogi drugi. Takvi primjeri pokazuju da utjecaj stranih jezika nije vidljiv samo u općeeuropskom sloju hrvatske frazeologije nego i u nizu frazema koji sadrže jednu ili više sastavnica stranoga podrijetla (Hrnjak 2001).

3.1. Status općeeuropskih frazema i uzrečica

Iz prikupljene građe općeeuropskih frazema i uzrečica za potrebe je ovoga rada odabran samo dio kojim se želi pokazati njihov status u Klaićevu rječniku. Analizom je građe utvrđeno da se takvi frazemi i uzrečice mogu podijeliti u tri veće skupine s obzirom na to na koji su način uključeni u Rječnik. Prvu skupinu čine općeeuropski frazemi i uzrečice kojima je sastavnicom strano vlastito ime, drugu skupinu oni kojima je sastavnicom strani apelativ ili termin, a treću prevedeni i/ili neprevedeni frazemi iz stranih jezika.

3.1.1. Općeeuropski frazemi i uzrečice sa stranom onimskom sastavnicom

Frazemi s onimskom sastavnicom čine poseban sustav unutar hrvatske frazeologije⁸. Onimi se u frazemima mogu javiti kao imenice ili kao pridjevi, a obuhvaćaju antroponime (osobno ime, prezime, nadimak ili etnonim) i toponime (ekonim, oronim, hidronim, etnik ili ktetik). J. Matešić (1992./1993.) ističe da vlastito ime u frazemu može biti: domaće vlastito ime kojim se iskazuju tipično hrvatski odnosi, zbivanja, situacije i sl. (npr. *Zvonimirova baština, Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba*); vlastito ime koje potječe iz bajki i mitologije (npr. *Sizifov posao, Tantalove muke*); vlastito ime kršćanskoga karaktera (npr. *Judin poljubac, držati se kao drvena Marija*); vlastita imena preuzeta iz drugih naroda (npr. *Kolumbovo jaje, posljednji Mohikanac*). Vlastito ime kao sastavnica frazema može biti važnim i vrlo sigurnim pokazateljem njegova podrijetla.

U prikupljenoj je građi općeeuropskih frazema i uzrečica Klaićeva rječnika velik broj onih sa stranom onimskom sastavnicom i svi su uvršteni kao sastavni dio natuknice koju čini upravo pojedino vlastito ime, a navedeno im je značenje i objašnjeno podrijetlo. Mogu se podijeliti s obzirom na svoje podrijetlo u dvije veće podskupine: frazemi s biblijskim onimima i frazemi s povijesnim ili mitološkim onimima.

3.1.1.1. Podskupinu frazema s biblijskim onimima čine frazemi kojima je sastavnicom biblijsko osobno ime ili biblijski toponim, tj. ktetik, a sve ih možemo smatrati biblizmima⁹.

Frazemi *krilo Abrahamovo* ‘nebo, raj’ i *otići (preseliti se) u krilo Abrahamovo* ‘umrijeti’ (engl. *return to Abraham’s bosom*, njem. *in Abrahams Schoß eingehen*, tal. *essere accolto nel seno di Abramo*, češ. *odejít (vrátit se) do lůna Abrahámová*, polj. *przenieść się na łono Abrahama*) motivirani su postavkom da je Abraham otac svih koji vjeruju. Međutim, izraz *krilo Abrahamovo* javlja se u novozavjetnoj prispodobi o škrtom bogatašu i siromašnome Lazaru, dok je *krilo* slika za počasno mjesto gostu pri objedu kod Židova, a u spisima crkvenih otaca označava određeno mjesto u podzemnome svijetu (Opašić 2013).

Biblijska slika Adama i Eve, koji su rajskim vrtom šetali goli, motivirala je frazeme *Adamov kostim* ‘golo muško tijelo’ (engl. *in Adam’s suit*, njem. *im Adamskostüm*, franc. *costume d’Adam, l’habit du père Adam*, tal. *costume ada-*

⁸ O frazemima s onimskom sastavnicom ima više radova, usp. npr. Ivanetić i Karlavariis-Bremer 1991, 1994, 1996, 1999b; Raguž 1979; Matešić 1992/1993.

⁹ Pod pojmom biblizmi podrazumijevaju se „leksemi biblijskoga podrijetla te složene jezične jedinice s najmanje jednom desemantiziranom sastavnicom (frazemi, uzrečice, poslovice, izreke i sl.), izrazom i sadržajem potvrđene u Bibliji i/ili izravno ili neizravno povezane s Biblijom” (Opašić 2013: 65).

mitico, rus. в косиюме Адама, češ. v rouše Adamově, polj. w kostiumie (stroju) Adama) i **Evin kostim** ‘golo žensko tijelo’ (njem. im Evaskostüm, rus. в косиюме Евы, češ. v rouše Evině, polj. w kostiumie (stroju) Ewy). U frazeološkim rječnicima i upotrebi potvrđeni su osim navedenih i oblici u Adamovu kostimu i u Evinu kostimu pridjevskoga kategorijalnog značenja ‘gol’ i ‘gola’.

Biblizam **Adamovo rebro** ‘žena’ (engl. Adam’s rib, njem. Adams Rippe, franc. côte d’Adam, tal. cotola di Adamo, rus. Адамово ребро) motiviran je biblijskim shvaćanjem (Knjiga Postanka, glava 2, redak 21–23) da je Bog iz Adamova rebra stvorio ženu.

Podrijetlo frazema **ići od Poncija do Pilata**¹⁰ ‘tražiti, lutati za nekim ciljem’ (njem. von Pontius zu Pilatus gehen schicken, franc. envoyer qqn. de Ponce à Pilate, rus. ходить од Понтия к Пилату кого, češ. chodit od Pontia k Pilátovi, polj. chodzić od Annasza do Kajfasza) povezano je s podatkom iz Lukina evanđelja. Naime, Poncije Pilat je, saznavši da je Isus rodom iz Galileje, poslao Isusa Herodu, koji je upravljao tom pokrajinom. Kada Isus nije želio odgovarati Herodu, on ga je poslao nazad Ponciju Pilatu. U narodnom shvaćanju ove priče ispalo je ime Heroda, a riječi *Poncij* i *Pilat* shvaćene su kao imena dviju osoba (Bierich i Matešić 1994).

Frazem **oprati/prati ruke kao Pilat** ‘skinuti sa sebe odgovornost’ potvrđen je i u primjerice: tal. lavarsene le mani come Pilato, rus. умиваешь руки <как Пилату>, češ. mýt si ruce jako (Pontský) Pilát, polj. umywać ręce. Za razliku od njih u ostalim je jezicima, kao i u hrvatskome, potvrđen frazem bez onimske sastavnice: engl. wash one’s hands of, njem. seine Hände in Unschuld waschen, franc. s’en laver les mains. Frazemi su motivirani Pilatovim pranjem ruku kao činom odbacivanja odgovornosti nakon što je osudio Isusa. U pozadini takvo-ga Pilatova postupka je antičko shvaćanje da krv ubijenoga donosi zlo ne samo ubojici nego i svima koji su s njime povezani (Opašić 2013). Tako je u biblijskim vremenima pranje ruku simboliziralo nevinost, čistoću, a u nekim su drevnim narodima suci i tužitelji kao znak nepristranosti činili obred pranja ruku, osobito kada sudac nije želio podnijeti odgovornost za donesenu presudu s kojom se nije slagao (Walter i Mokienko 2009).

Tekstovi svih četiriju evanđelja donose podatak da je Juda Isusa izdao i predao farizejima poljubivši ga, što je motivacija frazema **Judin poljubac** ‘izda-ja’ (engl. Judas kiss, njem. *¹¹Judaskuß, franc. baiser de Judas, tal. il bacio di

¹⁰ Prema J. Matešiću (1997.) velika je vjerojatnost da je njemački jezik, u kojem su se različite inačice frazema *ići od Poncija do Pilata* pojavljivale u pisanim dokumentima od XVI. stoljeća, utjecao na njihovo širenje u slavenskim jezicima.

¹¹ Njemački izrazi obilježeni u radu zvjezdicom (*) nemaju višerječnu strukturu, tvorbeno su složene, tj. imaju unutrašnju složenu strukturu, djelomičnu desemantizaciju i ispunjavaju ulogu poput frazema.

Giuda, rus. *Иудин поцелї, поцелї Иудин*, češ. *jidášský políbek*, polj. *pocaunek Judasza*).

Bibliizam **nevjerni Toma** ‘čovjek koji u sve sumnja, nepovjerljiv čovjek’ (engl. *doubting Thomas*, njem. *ein ungläubiger Thomas*, franc. *incrédule comme saint Thomas*, tal. *incredulo San Tommaso*, rus. *Фома неверующий*, češ. *nevěřící Tomáš*, polj. *niewierny Tomasz*) nastao je na temelju lika apostola Tome koji nije povjerovao u Isusovo uskrsnuće sve dok sam nije vidio njegove rane, a nije povjerovao ni u Marijino uznesenje na nebo sve dok mu nije bacila svoj pojas.

Sodoma i Gomora su, poput kasnijeg Babilona, bili poseban simbol u Bibliji kojim se opisivao ljudski nemoral i izopačenost svake vrste, a osobito seksualna. Taj je biblijski motiv u pozadinskoj slici frazema **Sodoma i Gomora** ‘mjesto nemorala, razvrata, objesti i sl.’ (engl. *Sodom and Gomorrah*, njem. *Sodom und Gomorrha*, franc. *Sodome et Gomorrhe*, tal. *Sodoma e Gomorra*, rus. *Содом и Гоморра*, češ. *Sodoma a Gomora*, polj. *Sodoma i Gomora*).

3.1.1.2. Prema objašnjenjima koja B. Klaić navodi, povijesno se podrijetlo može utvrditi za primjerice sljedeće općeeuropske frazeme.

Frazemi **danajski dar** ‘podmukao dar koji donosi nesreću, koji se daje s izdajničkom nakanom’ (engl. *Greek gift*, njem. **Danaergeschenk*, rus. *дары данаїцев*, češ. *danajský dar*, polj. *dar Danaón*) i **trojanski konj** ‘1. prijevarena, skrivena opasnost, dar u kojem se skriva nepoznata, ali kobna opasnost, 2. onaj tko se lukavo uvuče u neku zajednicu da bi je iznutra oslabio i uništio’ (engl. *the Trojan Horse*, franc. *un (le) cheval de Troie*, njem. *das trojanische Pferd/ ein trojanisches Pferd*, tal. *il cavallo di Troia*, rus. *Троянский конь*; češ. *trojský kůň*, polj. *koń trojański*) imaju isto podrijetlo. Naime, Grci, koji se u Homerovim epovima nazivaju Danajcima, opsjedali su Troju deset godina i osvojili je lukavstvom. Napravili su drvenoga konja u koji su se sakrili danajski ratnici, poklonili ga Trojancima, a po noći su ratnici izašli iz konja i otvorili gradska vrata svojoj vojsci te je Troja s lakoćom bila osvojena. Zanimljivo je napomenuti da je frazem *trojanski konj* postao i informatički termin jer se odnosi na vrstu računalnoga virusa.

Frazem **Pirova pobjeda** ‘pobjeda s mnogo gubitaka’ (engl. *a Pyrric victory*, franc. *victoire à la Pyrrhus*, njem. **Pyrrhussieg*, tal. *la vittoria di Pirro*, rus. *Пүппова победа*, češ. *Pyrrhovo / pyrrhonské vítězství*, polj. *pyrrusowe zwycięstwo*) motiviran je pobjedom epirskoga kralja Pira nad Rimljanima u III. st. pr. Kr. koja je njemu samom donijela velike gubitke.

Uz povijesne događaje oko otkrića Sjeverne Amerike veže se frazem **otkriti Ameriku** ‘prikazivati kao novo nešto što je već odavno poznato’ (njem. *Ame-*

rika entdecken, tal. *scoprire l'America*, rus. *открыть Америку*, češ. *objevit / objeovat Ameriku*, polj. *odkryć / odkrywać Amerykę*). Engleski i francuski frazemi razlikuju se od navedenih svojom pozadinskom slikom u kojoj nije otkriće Amerike, nego u engleskom *kotača (discover the wheel)*, a u francuskom *izum praha (inventer la poudre)*.

Općeeuropeizam **Kolumbovo jaje** 'lako rješiva zamršena stvar' (engl. *the egg of Columbus*, njem. *das Ei des Kolumbus*, franc. *l'œuf de Colomb*, tal. *l'uovo di Colombo*, rus. *яйцо Колумба*, češ. *Kolumbovo vejce*, polj. *jajko Kolumba*) podrijetlom je vezan uz dosjetku slavnoga pomorca Kristofora Kolumba koji je od svojih protivnika, koji su tvrdili da su i oni mogli otkriti Ameriku, zatražio da osove jaje. Kad to nijednom nije uspjelo, on je jaje vrhom tucnuo o stol i ono se osovilo. Prema E. Piirainen (2012.) dosjetku o jajetu opisalo je više različitih ljudi kroz povijest, pa se ne može pripisati samo Kolumbu.

Frazem **bartolomejska noć** 'pokolj, stradanje' (engl. *St. Bartholomew's night*, njem. **Bartolomänsnacht*, tal. *la notte di San Bartolomeo*, rus. *потемкинские деревни*, češ. *bartolomějská noc*, polj. *noc św. Bartłomieja*) nastao je kao asocijacija na pokolj francuskih hugenota koji su izvršili katolici u Parizu u noći uoči blagdana sv. Bartolomeja 1572. godine.

U pozadinskoj je slici frazema **Potemkinova sela** 'obmana, prazan sjaj, lažne činjenice' (engl. *Potemkin's village*, njem. *Potemkinische Dörfer*, tal. *villaggi di Potemkin*, češ. *potěmkinská vesnice*, polj. *wioski (wsie) potiomkinowskie*) ministar i ljubavnik ruske carice Katarine II. koji je 1787., da bi zadivio carica za njezina putovanja Krimom, pomoću kulisa prikazao pustu rusku stepu kao bogat i naseljen kraj.

3.1.1.3. Velik je broj frazema mitološkoga podrijetla zabilježen u Klaićevu rječniku, a uglavnom su motivirani mitološkom ličnošću ili događajem.

Prema grčkom mitu o Ahilu nastao je frazem **Ahilova peta** 'slaba strana koga, čega' (engl. *one's Achilles heel*, franc. *talon d'Achille*, njem. **Achillesferse*, tal. *tallone d'Achille*, rus. *ахиллесова пята*, češ. *Achilova pata*, polj. *pięta Achillesa (achillesowa)*). Naime, Ahila je majka nakon rođenja držeći ga za petu uronila u čudesnu tekućinu koja mu je osigurala neranjivost. Međutim, Paris ga je u Trojanskom ratu ubio pogodivši ga u petu.

Frazem **Arijadnina nit** 'spasonosno sredstvo' (engl. *the Ariadne's thread*, njem. *der Faden der Ariadne*, franc. *le fil d'Ariane*, tal. *il filo d'Arianna*, rus. *ариаднина нить*, češ. *Ariadnina nit, Ariadnino klubko*, polj. *nić Ariadny*) podrijetlom se veže uz priču o Arijadni, kćeri kralja Minosa, koja je pomoću klupka konca spasila iz kretskoga labirinta junaka Tezeja.

U pozadinskoj je slici frazema *Augijine (Augijeve) štale (staje)* ‘strašno prljavo i zapušteno mjesto, nešto što treba temeljito očistiti’ i *očistiti Augijeve štale* ‘dovesti u red što’ (engl. *the Augean stable(s), to sweep (cleanse) the Augean stables*, njem. **Augiasstall, den Augiasstall reinigen*, franc. *écuries d’Augias, nettoyer (curer) les écuries d’Augias*, tal. *le stalle di Augia, pulire le stalle di Augia*, rus. *авгиевы конюшни*, češ. *Augiášův chlív, vyčistit Augiášův chlív*, polj. *stajnię Augiasza, sprzątać stajnię Augiasza*) mitološka priča o grčkom kralju Augiju koji je imao jako prljave štale koje je u jednome danu očistio junak Heraklo.

Općeeuropeizam *Damoklov mač* ‘opasnost koja neprestano prijeti’ nastao je prema predaji o Grku Damoklu koji je zavidio sirakuškom tiraninu Dioniziju na njegovoj moći. No, Dionizije ga je odlučio posjesti na svoje mjesto za stolom, a nad glavu mu je o konjskoj struni objesio mač želeći mu time pokazati da na vladara uvijek vreba smrt. Frazem je potvrđen u ostalim jezicima, ali osim ekvivalenata hrvatskom frazemu *Damoklov mač*, zabilježen je i frazem kojemu je ekvivalent hrvatski *mač visi nad glavom* komu: engl. *the Damokles sword*, franc. *comme l’épée de Damoclès*, njem. **Damoklesschwert, wie ein Damoklesschwert über jmdm./jmds. Haupt hängen (schweben)*, tal. *la spada di Damocle, avere la spada di Damocle sulla testa*, rus. *дамоклов меч, висеть как дамоклов меч над кем-л.*, češ. *Damoklův meč, viset nad někým jako Damoklův meč*, polj. *miecz Damoklesa, coś wisi nad kimś jak miecz Damoklesa*.

Frazem *homerski smijeh* ‘nezadrživi gromoglasni grohot’ (engl. *Homeric laughter*, njem. *homerisches Gelächter*, češ. *homérský smích*, polj. *śmiech homeryczny*) nastao je prema sljedećem citatu iz Homerove Odiseje: „U smijeh udare tada neiskazan blaženi bozi” (Klaić 1983).

Gordijev (gordijski) čvor ‘vrlo zamršena stvar, nerješivo pitanje’ i *presjeći (riješiti) gordijski čvor* ‘na jednostavan način riješiti zapleten (težak) zadatak’ motivirani su pričom o zamršenom čvoru kojim je, prema legendi, frigijski kralj Gordije privezao jaram uz rudo svojih kola, a prema proročanstvu onaj koji bi ga raspleo postao bi gospodarom Azije. To je uspjelo Aleksandru Makedonskom koji je čvor presjekao mačem. Potvrđeni su i u drugim jezicima: engl. *gordian knot*, njem. *gordische Knoten*, franc. *nœud gordien*, tal. *nodo gordiano*, češ. *<rozetnout (prětnout)> gordický uzel*, polj. *<rozciąć (przeciąć)> węzeł gordyjski*.

Općeeuropeizam *Pandorina kutija* ‘skrivena nevolje koje mogu naglo izbiti na površinu, izvor svih zala’ motiviran je likom Pandore koju je, prema grčkom mitu, Zeus poslao na zemlju kao kaznu za Prometejevu otmicu vatre i dao joj posudu u kojoj su bila sva zla; posudu je otvorio Prometejev sin Epimetej i

iz nje su izašle bolesti, nesreće i sva druga zla. U drugim je jezicima moguć i glagolski frazem *otvoriti Pandorinu kutiju*: engl. <open> *Pandora's box*, njem. *die Büchse der Pandora öffnen*, *Pandoras Büchse öffnen*, franc. *ouvrir la boîte de Pandore*, tal. *aprire (scoperchair) il (un) vaso di Pandora*, rus. *открыть ящик Пандоры*, češ. *Pandořina skříňka, otevřít Pandořinu schránku*, polj. *puszka Pandory, otworzyć puszkę Pandory*.

Frazem *zajahati (sjesti na) Pegaza* ‘postati pjesnikom’ (engl. *mount Pegasus*, njem. *den Pegasus besteigen*, franc. *enfourcher Pégase*, tal. *montar su Pegaso*, rus. *оседлать Пегаса*, češ. *osedlat pegasa*, polj. *dosiąść na pegaza*) motiviran je likom Pegaza, Zeusova konja čijim je udarom kopita izbijao čudesan izvor iz kojega je tekla voda koja je nadahnjivala pjesnike.

U pozadinskoj je slici frazema *Prokrustova postelja* ‘umjetna mjera kojom tko želi nešto nasilu prilagoditi’ (engl. *Procrustes bed*, njem. **Procrustesbett*, tal. *il talamo di Procrusto*, češ. *Prokrustovo lože*, polj. *łóże Prokrusta*) mit o starogrčkom razbojniku Prokrustu. On je na svom krevetu mučio žrtve tako da bi onima koji su bili dulji od kreveta, odsijecao noge, a onima koji su bili kraći istezao je noge na nakovnju.

Frazemi *Prometejev oganj* i *prometejska vatra* značenja ‘neugasiva unutar-nja čežnja za postignućem visokih ciljeva, talent, nadarenost’ (engl. *Promethean Fire*, njem. *prometheisches Feuer*, franc. *feu prométhéen*, tal. *fuoco di Prometeo*, rus. *прометеев огонь*) motivirani su likom titana Prometeja koji je, prema mitu, ukrao bogovima vatru i naučio ljude kako se njome koristiti.

Scila i Haribda u grčkoj su mitologiji bile dvije nemani koje su gutale pomorce: Scila je bila opasna litica, a Haribda pogibeljan vir, ponor, pa frazem <biti> *između Scile i Haribde* znači ‘<biti> između dviju opasnosti’ (engl. *Scylla and Charybdis, between Scylla and Charybdis*, njem. *zwischen Scylla und Charybdis*, franc. *entre Charybde et Scylla*, tal. *tra Scilla e Cariddi*, rus. *между Сциллою и Харибдой*, češ. *Scylla (Skylła) a Charybda, být mezi Scylou a Charybdou*, polj. *Scylla i Charybda, być między Scyllą a Charybdą*). B. Klaić navodi mogućnost nastanka toga frazema prema poslovice *incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim*. Koristio ju je osobito rimski pisac Vergilije, ali i mnogi kasniji pisci (Piirainen 2012).

Prema grčkome mitu, Sizifa su bogovi kaznili tako što je pokušavao otkotrljati kamen po brijegu, ali se kamen uvijek vraćao na početak. Taj je mit motivirao nastanak frazema *Sizifov posao* ‘zamoran i uzaludan posao bez smisla i svrhe’ (engl. *a labour of Sisyphus, Sisyphus work*, njem. **Sisyphusarbeit*, franc. *travail de Sisyphé*, tal. *lavoro da Sisifo*, rus. *кузцово мпыд*, češ. *Sisyfova (sisyfovská) práce*, polj. *syzyfowa praca (robota)*).

Starogrčkoga mitološkog junaka Tantala bogovi su osudili da vječno bude gladan i žedan premda je stajao do grla u vodi ispod drveta s voćem, ali kada je htio piti, voda se odmakla, a kada je htio jesti, granje s voćkama dizalo se u visinu. Prema tom je mitu nastao frazem **Tantalove muke** ‘najteže patnje koje mogu snaći čovjeka, situacija u kojoj nije moguće zadovoljiti neke potrebe ili želje premda se čine lako ostvarljivima’ (engl. *Tantalus torture (agony)*, njem. **Tantalusqualen*, franc. *le supplice de Tantale*, tal. *il supplizio di Tantalo*, rus. *муки Тантала*, češ. *Tantalova muka*, polj. *męki Tantala*).

3.1.2. Općeeuropski frazemi i uzrečice sa stranim apelativom ili terminom

U ovoj su podskupini okupljeni frazemi i uzrečice koji su potvrđeni u Klaićevu rječniku kao dio natuknice koju čini apelativ ili termin stranoga podrijetla. Tako se primjerice pod natuknicom *indeks* navode dva frazema: **staviti na indeks** ‘proglasiti opasnim, osuditi, zabraniti’ i **biti na indeksu** (engl. *be on the Index*, njem. *auf dem Index stehen*, franc. *être à l’index*, tal. *essere all’indice*) ‘biti zabranjen, biti označen kao nedopušten (štetan, negativno utjecajan, nepreporučljiv)’. Oba su povijesno motivirana iz vremena kada se *indeks* odnosio na poseban crkveni popis knjiga koje su smatrane štetnima za vjernike te zabranjene pripadnicima pojedine crkve.

Povijesno podrijetlo frazema **siva eminencija** (franc. *éminence grise*, engl. *grey eminence*, njem. *graue Eminenz*, tal. *eminenzia grigia*, rus. *серое преосвященство*, *серый кардинал*, češ. *šedá eminence*, polj. *szara eminencja*) otkriva nam B. Klaić svojim objašnjenjem da je riječ o nazivu koji je prvi dobio Joseph du Tremblay, savjetnik francuskoga kardinala Richelieua. Dakle, izraz funkcionira kao politički termin, ali se i determinologizirao i frazeologizirao u značenju ‘tajni savjetnik, utjecajna ličnost koja djeluje u pozadini, ali značajno utječe na događaje’.

Izraz **peta kolona** (španj. *quinta columna*, engl. *the fifth column*, njem. *die fünfte Kolonne*, franc. *cinquième colonne*, tal. *la quinta colonna*, rus. *пятая колонна*, češ. *pátá kolona*, polj. *piąta kolumna*) ponajprije ima funkciju političko-povijesnoga termina koji se prema B. Klaiću odnosi na pojam stvoren za vrijeme Španjolskoga građanskog rata, a označavao je plaćene najamnike koji su djelovali u pojedinim zemljama utirući put fašizmu pod vodstvom Francisca Franca. Kao frazem može imati značenje ‘organizirane grupe ljudi koja unutar neke države, stranke ili pokreta djeluje u korist neprijatelja i surađuje s neprijateljem’.

Frazem **zakon džungle**¹² (engl. *the law of the jungle*, njem. *das Gesetz des Dschungels*, franc. *la loi de la jungle*, tal. *la legge della giungla*, rus. *закон джунглей*, češ. *zákon džungle*, polj. *prawo dzungli*) opisan je pod natuknicom *džungla*, a motiviran je ponašanjem životinja u borbi za opstanak kada jača životinja ima pravo ubiti i pojesti slabiju. Stoga se to primjenjuje i na ljudske odnose, pa frazem znači ‘jači ima pravo nad slabijim’. Podrijetlom je iz „Knjige o džungli” Rudyarda Kiplinga koji prvi koristi *the law of the jungle* (Piirainen 2012).

Uz životinjski svijet vezan je i frazem **krokodilske suze** (engl. *crocodile tears*, njem. **Krokodilstränen*, franc. *larmes de crocodile*, tal. *lacrime di coccodrillo*, rus. *крокодиловы слёзы*, češ. *krokodýlí slzy*, polj. *łyzy krokodyla (krokodylowe)*) koji je prema B. Klaiću motiviran srednjovjekovnim vjerovanjem da krokodil plače proždirući svoj plijen, pa mu je značenje ‘lažan (neiskren, usiljen, hinjen) plač, velik plač’.¹³ Frazem se proširio europskim jezicima zahvaljujući humanistima i osobito Erazmu Roterdamskom (Piirainen 2012).

Latinizam *pilula* sastavnicom je frazema **gorka pilula** (‘vrlo neugodan doživljaj’) čiji su ekvivalenti engl. *bitter pill*, njem. *ein bittere Pille*, tal. *pillola amara*, rus. *горькая пилюля*, dok je francuski frazem *pilule dure à avaler* dijelom različitih sastavnica.

B. Klaić pod natuknicama *fiksirati* i *ideja* navodi frazem **fiksna ideja** (u hrvatskom jeziku može i kao frazemska polusloženica *fiks-ideja*) u značenju ‘misao koja čovjeka progoni, opsesija, manija’. Prema A. Menac (2007.) frazem je kalkiran prema francuskom *idée fixe*, a potvrđen je i u primjerice engl. *a fixed idea*, njem. *eine fixe Idee*, tal. *idea fissa*, rus. *идея фикс*.

Frazem **alfa i omega** (engl. *the Alpha and Omega*, franc. *l’alpha et l’oméga*, njem. *das Alpha und das Omega*, tal. *l’alfa e l’omega*, rus. *альфа и омега*, češ. *alfa i omega*, polj. *alfa i omega*), B. Klaić navodi u značenju ‘početak i svršetak, prvo i posljednje’ pod natuknicom *alfa* koja označava prvo slovo grčkoga alfabeta, a *omega* posljednje. U primjeru ovoga frazema B. Klaić nam ne otkriva pravo podrijetlo, a ono je biblijsko, odnosno preuzet je iz latinskog jezika kao jezika posrednika iz grčkoga jer se izraz javlja u knjizi Otkrivenja¹⁴ i od-

¹² U hrvatskome i drugim jezicima potvrđen je i frazem koji B. Klaić ne spominje *kao da je iz džungle*, engl. *having jungle manners*, njem. *Als käme er aus dem Dschungel*, franc. *comme s’il était de la jungle*, tal. *come se venisse dalla giungla*, španj. *como si fuera de la jungla*.

¹³ Krokodilima se odista mogu pojaviti suze dok proždiru plijen, ali one su uzrokovane time što su kod krokodila suzne žlijezde i žlijezde slinovnice vrlo blizu, pa krokodil refleksivno počinje ispuštati krupne suze pri proždiranju plijena.

¹⁴ „Ja sam Alfa i Omega, veli Gospodin Bog, koji jest, koji bijaše i koji će doći, *Svemogućí*” (Otk 1,8).

nosi se na Isusa Krista. Frazem može u aktualnoj upotrebi imati sljedeća značenja: '1. početak i svršetak, ishodište, sve; 2. bit, suština, izuzetno važno (dominantno)'.

Za razliku od prethodnoga primjera, B. Klaić utvrđuje biblijsko podrijetlo frazemu ***kolos na glinenim nogama*** (engl. *colossus with feet of clay*, njem. *colosse aux pieds d'argile*, tal. *colosso con i piedi d'argilla*, španj. *coloso con pies de barro*, rus. *колоосс на глиняных ногах*, češ. *kolos na hliněných nohách*, polj. *kolos na glinianych nogach*) 'stvar naoko, stvar izvana velika i snažna, a iznutra slaba' koji je nastao prema starozavjetnoj priči iz knjige o proroku Danielu¹⁵.

3.1.3. Općeeuropski frazemi i uzrečice prevedeni i/ili neprevedeni iz drugih jezika

Ova se podskupina izdvaja svojom brojnošću, a kada bismo u nju uključili i izreke, poslovice i sentencije, dobili bismo vrlo bogatu građu hrvatskoga frazeološkog i paremiološkog fonda. Kao što je već navedeno, frazemi se mogu preuzimati u prevedenom i/ili neprevedenom obliku. Prevedene frazeme nazivamo frazeološkim kalkovima, a mogu biti potpuno ili djelomično prevedeni. U ovoj skupini prevladavaju prevedeni i/ili neprevedeni frazemi i uzrečice iz latinskoga jezika, a zatim slijede u manjem broju iz talijanskoga, francuskoga, engleskoga i njemačkoga jezika.

Možemo razlikovati frazeme i uzrečice koji u hrvatskome jeziku postoje samo u neprevedenom obliku i one koji su potvrđeni i u prevedenom i neprevedenom obliku. Velik je dio tih frazema potvrđen i u drugim europskim jezicima.

3.1.3.1. Neprevedeni latinski frazemi i uzrečice potvrđeni u Klaićevu rječniku bili bi primjerice: ***persona grata*** 'osoba koja kod nekog dobro stoji, cijenjena ličnost', ***persona ingrata*** 'osoba u nemilosti', ***spiritus movens*** 'duhovni pokretač, začetnik neke akcije, poticatelj na djelatnost', ***non plus ultra*** 'dalje se ne može, nešto se ne može nadmašiti; nenadmašiv, najviši, najveći, nedostiživ',

¹⁵ Riječ je o snu babilonskoga kralja Nabukodonosora u kojem je usnio golema čovjeka kojemu je tijelo bilo od raznih kovina, a samo noge od gline, pa je bio dovoljan samo kamenčić u njegove noge da se pretvori u prah. Tim je snom alegorijski opisana sudbina novobabilonskoga, medijskoga, perzijskoga i grčkoga carstva Aleksandra Velikoga koja će na kraju biti rasuta (Opašić 2013). U hrvatskome je jeziku moguća i inačica *div na glinenim nogama*, a navedeni biblijski motiv mogao je biti poticajem nastanka i sljedećih frazema *biti (stajati) na staklenim (glinenim) nogama* 'stajati na nesigurnom', *izmiče (klizi) tlo pod nogama* komu 'gubi oslonac (podršku, sigurnost) *tko; propada tko*' te *izgubiti/gubiti tlo pod nogama* 'dospjeti/dospijevati u težak (bezzilazan) položaj, ostati/ostajati bez oslonca (podrške, potpore)' (Opašić 2013).

non multa, sed multum ‘ne mnogo različitih stvari nego mnogo u jednoj’, *memento mori* ‘sjeti se da ćeš umrijeti, život je prolazan’¹⁶, *ab ovo* ‘1. od početka, 2. vrlo iscrpno, potanko’, *ad hominem* ‘što odgovara ljudskom shvaćanju, razumljivo, lako shvatljivo’, *alter ego* ‘vjeran prijatelj (pomoćnik)’, *bona fide* ‘dobronamjerno, pošteno’, *modus vivendi* ‘uvjeti koji barem privremeno omogućuju mirne odnose između dviju (protivničkih) strana’, *nota bene* ‘ne zaboravi, drži na pameti, da se ne zaboravi’, *pro forma* ‘izvršenje čega samo naoko, forme radi, tobože’, *status quo* ‘položaj kakav je bio prije, prvotno stanje’, *ad acta*¹⁷ ‘k ostalim spisima, ne uzevši u obzir’.

Neprevedeni frazemi iz drugih jezika bili bi primjerice: engleski *fifti-fifti* / *fifty-fifty* ‘izravnano’, *off the record* ‘neslužbeno’, *last but not least* ‘posljednje, ali ne manje važno’, *self-made man* ‘samouk, čovjek koji se vlastitom snagom, bez škola, uzdignuo do visoka položaja ili znanja, koji je stvorio što vlastitom sposobnošću’; francuski *par excellence* ‘1. osobit, naročit, izvanredan, izvrstan, prvorazredan, bez premca, 2. osobito, naročito, izvanredno, izvrsno, u prvom redu, u pravom smislu riječi, pravo, prvorazredno’, *entre nous* ‘među nama, ne treba znati nitko treći’; talijanski *salto mortale* ‘1. riskantan (očajnički) korak, 2. sudbonosan preokret, politički zaokretu u potpuno suprotnom pravcu, 3. neočekivan (neuobičajen) pothvat’¹⁸, *pappa in bocca* ‘1. pitanje u kojem se nalazi i odgovor, 2. općenito pomoć, dobar savjet shvatljiv u prvom momentu’, *dolce far niente* ‘blažena besposlica, slatka danguba’.

3.1.3.2. Drugu podskupinu čine frazemi i uzrečice koji su potvrđeni u upotrebi u neprevedenom i/ili prevedenom obliku (frazemski kalkovi). I ovdje je najveći broj latinskih kalkova koji su u hrvatskome i drugim jezicima prevedeni s većom ili manjom strukturnom podudarnošću. Tako su posve podudarne u svim jezicima sljedeće frazemske prevedenice od kojih se neke koriste i u neprevedenom obliku.

Panem et circenses (hrv. *kruha i igara*, engl. *bread and circuses*, franc. *pain et des jeux*, njem. *Brot und Spiele*, rus. *хлеба и зрелищ*) popularna je krilatica kojom se označavaju metode kojima neka vlast osigurava podršku stanovništva zadovoljavajući njegove kratkoročne i nevažne potrebe, a nauštrb dugoročnih

¹⁶ Frazem je mogao nastati na poticaj biblijskoga citata „U znoju lica svoga kruh svoj ćeš jesti dokle se u zemlju ne vratiš: ta iz zemlje uzet si bio – prah si, u prah ćeš se i vratiti” (Post 3,19) prema kojemu je nastala i sentencija *Čovječe, sjeti se da si prah i da ćeš se u prah vratiti* (lat. *Memento, homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris*).

¹⁷ Izraz *ad acta* funkcionira kao samostalan frazem, ali i kao dio frazema *staviti ad acta* u značenjima ‘1. stvar se neće uzeti u obzir, 2. posao oko toga se smatra završenim’.

¹⁸ Frazem je nastao frazeologizacijom sportskoga naziva koji se odnosi na skok pri kojem se tijelo prevrće u zraku.

interesa. Bilo je to geslo vladajućih krugova u Rimskome Carstvu, a autor mu je rimski pjesnik Juvenal koji je taj izraz upotrijebio u svojoj pjesmi „Satire” (Marević 2002).

Latinski izraz *puctum dolens* u hrvatskome se javlja i kao prevedeni frazem *bolna točka* (‘slaba strana, osjetljivo mjesto’), a ekvivalent mu je i ruski *больная точка*, dok se ostali jezici razlikuju pridjevskom sastavnicom koja može biti i *slaba* ili *ranjiva* (engl. *weak (vulnerable) point*, njem. *wunder Punkt*, franc. *point sensible*, tal. *punto debole*).

Biblizam *križni put* (lat. *via crucis (dolorosa)*, engl. *the Way of the Cross*, njem. **Kreuzweg*, franc. *chemin de croix*, tal. *Via Crucis*, rus. *крестный путь*, češ. *křížová cesta*, polj. *droga krzyżowa*) nastao je motiviran putem koji je Isus Krist prošao od kuće Poncija Pilata do Golgote gdje je bio razapet. Taj bolni put kojim je Isus Krist kročio, u svijesti je vjernika doživljen kao iznimno velika patnja i muka (Opašić 2013), pa frazem znači ‘patnja, mrcvarenje, velik napor, težak (trnovit) život, život pun muka (tegoba), muka, stradanje’.

Poznata Cezarova uzrečica *alea iacta est* koristi se osim u latinskom originalu i u prijevodu: hrv. *kocka je bačena (pala)*, engl. *the die is (has been) cast*, njem. *der Würfel ist gefallen*, franc. *les dés sont jetés, le dé en est jeté*, tal. *il dado è tratto*, rus. *жребий брошен*, češ. *kostky jsou vrženy*, polj. *kości zostały rzucone*. Značenje joj je ‘odluka je donesena, sve je riješeno’, a nastala je prema rečenici *Iacta alea est* koju je Gaj Julije Cezar izrekao pri prelasku Rubikona 49. pr. Kr. započinjući građanski rat. Zapravo je izrekao Menandrov stih *neka padne kocka* (Klaić 2012).

Za latinski izraz *vis maior* B. Klaić (2012.) navodi i moguće francusko podrijetlo prema *force majeure*, a potvrđen je kao frazemska prevedenica u više jezika: hrv. *viša sila*, engl. *superior force*, njem. *eine höhere Macht*, tal. *forza maggiore*, rus. *форс-мажор*¹⁹. Riječ je o terminu iz građanskoga prava (poznat je i kao *casus fortuitus*), a označava klauzulu koja se odnosi na događaj koji se nije mogao predvidjeti u trenutku sklapanja ugovora i na koji ugovorne strane objektivno ne mogu i nisu mogle utjecati (događaj mora biti za subjekt neočekivan, izvanredan, nepredvidiv), npr. ratno stanje, štrajk, elementarne nepogode i sl. (Drljača Margić i Opašić 2013). Frazem se koristi u značenju ‘najjača (nezemaljska) sila, nešto čemu se čovjek ne može suprotstaviti (oduprijeti), nešto pred čime je čovjek nemoćan’.

Poznati biblizam *baciti/bacati bisere (biserje) pred svinje* nastao je prijevodom latinskoga *margaritas ante porcos mittere (iacere)* i potvrđen je u više je-

¹⁹ U ruskome je primjeru izravan prijenos iz francuskoga uz adaptaciju izgovora (Menac 2007).

zika: engl. *to cast (throw) pearls before swine*, njem. *Perlen vor die Säue werfen*, franc. *jeter des perles aux pourceaux (aux cochons)*, tal. *gettare perle ai porci*, rus. *метать бисер перед свиньями*, češ. *házet perly sviním*, polj. *rzucac perły przed wieprze*. Podrijetlo je toga frazema prema rečenici iz Matejeva evanđelja: „Ne dajte svetinje psima! Ne bacajte svoga biserja pred svinje, da se, pošto ga pogaze, ne okrenu te vas rastrgaju!”²⁰, a značenje mu je ‘dati/davati (pokazati/pokazivati, pružiti/pružati, reći/govoriti) štogod lijepo onomu koji to ne shvaća (kojega se to ne tiče, koji toga nije vrijedan ili dostojan)’.

Biblijskoga je podrijetla i frazem *glas vapijućega u pustinji* koji je prema latinskom *vox clamantis in deserto* preveden u mnogim jezicima, npr. engl. *a voice < crying out > in the wilderness*, franc. *voix qui clame dans le désert*, njem. *die Stimme eines Predigers in der Wüste*, tal. *voce di chi predica nel deserto*, rus. *глас вопиющего в пустыне*, češ. *hlas volajícího na poušti*, polj. *głos wołającego na puszczy (pustyni)*. Izdvajaju se njemački i talijanski prijevodi u kojima nije *glas*, nego je *propovjednik*, tj. onaj koji propovijeda. Izvor je biblijski tekst u kojemu se izraz „glas jednoga koji više u pustinji” odnosi na Ivana Krstitelja koji je Židove pozivao na obraćenje najavljujući Kristov dolazak²¹. Frazem se koristi u značenju ‘uzaludan vapaj (apel), vapaj bez odziva, uzaludno nastojanje da se djeluje na *koga*, uzaludan poziv na pomoć’.

Prema latinskom izrazu *hodie mihi, cras tibi* nastala je uzrečica *danās meni, sutra tebi* značenja ‘svi ljudi prije ili kasnije moraju proći iste teškoće i nevolje’. Potvrđena je u više jezika, npr. engl. *today me, tomorrow thee*, njem. *heute mir, morgen dir*, franc. *aujourd’hui à moi, demain à toi*, tal. *oggi a me, domani a te*, rus. *сегодня я, завтра ты*. Mogući bi izvor uzrečice mogao biti biblijski citat iz Sirahove knjige: „Misli na njegovu kob koja je i tvoja: danas meni, jučer tebi” (Opašić 2013).

Latinski izraz *primus inter pares* prvi je upotrijebio rimski car August koji je tako nazivao samoga sebe. Međutim, H. Walter i V. Mokienco (2009.) otvaraju mogućnost da je izraz nastao kao asocijacija na sljedeći biblijski tekst Sirahove knjige: „Ako su te postavili ravnateljem stola, nemoj se uzноситi. Budi među njima kao jedan od njih, pobrini se za njih i tada sjedni. Kad obaviš sve svoje dužnosti, sjedni da se provedeš zajedno s njima i primiš vijenac za svoju ugladenost”. Frazem se koristi u neprevedenom, ali i prevedenom obliku u značenju ‘osobit autoritet’: hrv. *prvi među jednakima*, engl. *first among equals*, njem. *Erster unter Gleichen*, franc. *premier parmi ses pairs*, rus. *первый среди равных*.

²⁰ V. više o tom biblizmu u Opašić 2013.

²¹ V. više o tom biblizmu u Opašić 2013.

Biblijsko se podrijetlo može pretpostaviti i za frazem *svjetlo u tami* (prema lat. *lux in tenebris*) značenja ‘dobro u lošem, pozitivno u negativnom’, a u prevedenom obliku potvrđen je i u drugim jezicima: engl. *light in the darkness*, njem. *Licht in der Finsternis*, franc. *lumière dans les ténèbres*, rus. *свет в окошке*, češ. *světlo v temnotách*, polj. *światło w ciemności*. Frazem je potvrđen u citatu iz Ivanova evanđelja („(...) u njoj bijaše život i život bijaše ljudima svjetlo; i svjetlo u tami svijetli i tama ga ne obuze”), a odnosi se na Isusa Krista, no pozadinsku sliku motivira i simbolika svjetla u Bibliji²².

Općeeuropeizam *cum grano salis* upotrebljava se u neprevedenom, ali i prevedenom obliku: hrv. *sa zrnom soli*, engl. *with a grain of salt*, njem. *mit einem Körnchen Salz*, franc. *avec un grain de sel*, tal. *con un granello di sale*. Izvor ovoga frazema rečenica je Plinija Starijega u knjizi „Naturalis Historia”. Naime, u receptu nekog protuotrova kaže „addito salis grano” – „dodavši zrno soli” što je značilo da će dodatak soli smanjiti opasnost otrova (Marević 2002). Stoga je značenje frazema ‘oprezno i pametno; ne shvaćajući doslovno, sa zadržkom’.

U prevedenom se obliku koriste i primjerice sljedeći frazemi:

lat. *primo intuito* ‘otprve, odmah; bez posebnog zadubljanja u što, nakon površnog promatranja (uvida)’: hrv. *na prvi pogled*, engl. *at first sight*, njem. *auf den ersten Blick*, franc. *au premier regard*, tal. *a prima vista*, rus. *с первого взгляда*;

lat. *post tenebras lux* ‘nakon lošega dolazi dobro’: hrv. *poslije tmine svjetlo*, engl. *light after darkness*, njem. *nach der Finsternis das Licht*, tal. *la luce dopo le tenebre*;

lat. *nomine et re* ‘na sve načine’: hrv. *riječju i djelom*, engl. *by words and deeds*, njem. *mit Wort und Tat*, franc. *en parole et en fait*, tal. *con le parole e coi fatti*, rus. *словом и делом*.

Prema B. Klaiću (1983.) iz francuskoga je jezika kalkiran frazem *zlatna mladež* (franc. *la jeunesse dorée*, engl. *golden youth*, njem. *goldene Jugend*, tal. *gioventù d'oro*, rus. *золотая молодежь*, češ. *zlatá mládež*, polj. *złota młodzież*). Upotrebljava se u značenju ‘besposlena i raskalašena gradska omladina’. Naime, zlatnom su mladeži jakobinci nazvali parišku mladež koja je 1794. nakon pada M. Robespierrea postala njihovim protivnikom (Orloš i Hornik 1996), ali moguće je da je nastao i prema engleskom nazivu *Bright Young People* koji je jedan tabloid nadjenuo mladim i bezbrižnim londonskim aristokratima i boemima 30-ih godina 20. st.

²² V. više u Opašić 2013.

Općeeuropeizam *vaditi kestenje iz vatre za koga* ('preuzimati za drugoga neugodnost ili popravljati pogreške koga drugoga') kalkiran je prema francuskom *tirer les marrons du feu pour qqn* u mnogim jezicima, npr. engl. *pull someone's chesnuts out of fire for someone*, njem. *für jmdn. die heiße Kastanien aus dem Feuer holen*, tal. *togliere (cavare) le castagne dal fuoco a (per) qualcuno*, rus. *макать каштаны из огня*, češ. *tahat za někoho kaštany z ohně*, polj. *wyjmować za kogoś kasztany z ognia*. Nastao je prema basni „Majmun (ili lisica) i mačka” u kojoj se majmun (lisica) poslužio mačkinim šapama da bi se domogao vrućih kestena. Najčešće se ta basna pripisuje La Fontaineu, ali izvor joj je u orijentalnim pričama s mnogo adaptacija u više jezika još od srednjovjekovlja (Piirainen 2012). Stoga je u engleskome taj frazem poznat i kao *cat's-paw*, dok u francuskome i talijanskome postoje podudarni primjeri *tirer les marrons du feu avec la patte du chat* – *cavar le castagne dal fuoco con la zampa del gatto*.

Frazem *crno na bijelo (bijelom)* prema B. Klaiću (1983.) kalk je iz njemačkoga jezika (*schwarz auf weiß*), a potvrđen je u više jezika, npr. engl. *in black and white*, franc. *noir sur blanc*, tal. *nero su bianco*, rus. *чёрным по белому*, češ. *černé na bílém*, polj. *czarno na białym*. Značenje mu je 'napismeno, sasvim jasno (razumljivo)', a T. Z. Orloš i J. Hornik (1996.) navode da je preuzet iz „Fausta” J. W. Goethea.

Talijanski je kao jezik davalac utvrđen za frazem *slatki život (dolce vita)* kojim se opisuje život u okolici i luksuzu. Nastao je prema istoimenom naslovu filma talijanskog redatelja F. Fellinija iz 1960. godine o rimskom visokom društvu. U većini se jezika koristi u neprevedenom i prevedenom obliku (Piirainen 2012): engl. *la dolce vita, the good life*, njem. *das süße Leben, la dolce vita*, franc. *la dolce vita*, rus. *сладкая жизнь, дольче вита*, češ. *sladký život, la dolce vita*, polj. *śladkie życie, dolce vita*.

Engleski se frazem *fer plej / fair play* koristi u neprevedenom, ali i prevedenom obliku *poštena igra* značenja 'častan (viteški) postupak'.

Jedan od najpoznatijih citata iz Shakespeareova „Hamleta” je *to be or not to be*, a koristi se u prevedenom obliku: hrv. *biti ili ne biti*, njem. *Sein oder Nichtsein*, franc. *être ou ne pas être*, tal. *essere o non essere*, rus. *быть или не быть*, češ. *být či nebýt*, polj. *być albo nie być*. Značenje mu je 'bit, srž, najvažnija (presudna) stvar, pitanje opstanka'.

Uzrečicu *time is money* (hrv. *vrijeme je novac*, njem. *Zeit ist Geld*, franc. *le temps c'est de l'argent*, tal. *il tempo è denaro*, rus. *время – деньги*, češ. *čas jsou peníze*, polj. *czas to pieniądz*) prvi je upotrijebio B. Franklin u eseju „Advice to a Young Tradesman” iz 1748. Međutim, postoji mogućnost da je potvrđena još u doba starogrčkih pisaca (Orloš i Hornik 1996).

Pojam *struggle for existence (life)* uveo je C. Darwin u svom djelu „Postanak vrsta”, a odnosi se na to da živa bića stvaraju više potomaka nego što ih ima mogućnost preživjeti, pa se javlja borba za opstanak u kojoj preživljavaju najsposobnije jedinke, dok najslabije iščezavaju. Izraz se frazeologizirao u značenju ‘nesmiljena borba, borba do krajnjih životnih mogućnosti’: hrv. *borba za opstanak (život)*, njem. *Kampf ums Dasein, Überleben*, franc. *lutte pour la vie*, tal. *lotta per l'esistenza*, rus. *борьба за существование*, češ. *boj o život*, polj. *walka o byt*.

3.1.3.3. Posljednju skupinu čine frazemi i uzrečice koji su u pojedinim jezicima doslovno prevedeni, a u drugim je jezicima jednako frazeološko značenje izraženo različitim nosivim sastavnicama pri čemu se mijenja i pozadinska slika. No, najčešće alternativne leksičke sastavnice imaju koje zajedničko semantičko obilježje.

Općeeuropeizam latinskoga podrijetla *rara avis* koristi se u europskim jezicima u neprevedenom obliku, a u samo nekima i u doslovno prevedenom: hrv. *rijetka ptica*, engl. *rara avis*, njem. *ein seltener Vogel*, franc. *un oiseau rare*, rus. *редкая птица*, češ. *vzácný pták*, polj. *rzadki ptak*. Osim tih oblika, latinski izraz *rara avis* potaknuo je i nastanak frazema različitih pozadinskih slika u više jezika: hrv. *bijela vrana*, engl. *a white crow*, njem. *ein weißer Rabe*, franc. *un merle blanc*, tal. *una mosca bianca*, rus. *белая ворона*, češ. *bílá vrána*, polj. *biały kruk*. Hrvatski, ruski i češki frazem imaju zbog ekvivalentnih leksičkih sastavnica jednaku pozadinsku sliku. U francuskome je frazemu umjesto vrane *kos*, a u njemačkome i poljskome je *gavran*, ali je pozadinska slika samo djelomično različita jer su *kos* i *gavran* kao i *vrana* ptice uglavnom crnoga perja. Međutim, u talijanskome frazemu više nema ptice, nego je sastavnica bez semantičkih poveznica s prethodnima (*mosca* = muha), pa se oblikuje drugačija pozadinska slika (Turk i Opašić 2008). Prema T. Z. Orloš i J. Hornik (1996.) te E. Piirainen (2012.) izraz je potvrđen u Juvenalovim „Satirama” kao *corvo quoque rarior albo* i *rara avis in terris nigroque simillima cycno*, a izvor mu je u grčkoj mitologiji. I *rijetka ptica* i *bijela vrana* opisuju osobu različitu od drugih, koja se razlikuje od svoje sredine.

Ideja o sredini između dviju krajnosti potječe još od Aristotela, a spominju je i Ciceron i Ovidije, ali prvi koji govori o *aurea mediocritas* je rimski pjesnik Horacije (Piirainen 2012). On je smatrao da se čovjekova sreća nalazi upravo u *zlatnoj sredini* koja u zadovoljstvu malim osigurava unutrašnju čovjekovu samostalnost i umjereno uživanje životnih dobara. Frazem je u značenju ‘umjeren stav, izbjegavanje krajnosti (pretjerivanja), sredina između dviju krajnosti, srednji put’ potvrđen u više jezika, npr. hrv. *zlatna sredina*, engl. *the golden*

mean, njem. *die goldene Mitte*, franc. *le juste milieu*, tal. *il giusto mezzo*, *aurea mediocrità*, rus. *золотная середина*, polj. *złoty środek*. U svim je navedenim jezicima latinski izraz doslovno preveden, ali u talijanskome postoji i djelomično različit frazem podudaran francuskome sa sastavnicom *giusto/juste* (‘pravedan, točan, primjeren’).

Prema latinskoj uzrečici *quot capita, tot sententiae (sensus)* nastali su: hrv. *koliko ljudi, toliko čudi*, engl. *so many man, so many minds*, njem. *soviel Köpfe, soviel Sinne; viele Menschen, viele Gemüter*, franc. *autant de têtes autant d’avis*, tal. *quante teste, tanti modi di pensare; quante teste, tanti cervelli*, rus. *сколько голов, столько умов*. Svima je zajedničko značenje ‘ljudi imaju različita mišljenja, svatko misli na svoj način, ukusi su različiti’, ali navedeni su jezici djelomično različito preveli latinsku uzrečicu. Najbliži je izvorniku prvi talijanski frazem. Podudarni su izrazom hrvatski, engleski i drugi njemački primjer jer je umjesto glave sastavnica *ljudi*, a s obzirom na to da *glava* i *ljudi* ostvaruju odnos sinonimičnosti na temelju holonimije i meronimije, pozadinska slika im je u odnosu na ostale primjere samo dijelom različita.

Hrvatski je frazem *djevojka za sve* doslovan kalk prema njemačkom *Mädchen für alles*, a ima dva značenja: ‘1. djevojka ili žena koja obavlja kućanske poslove u građanskoj obitelji, 2. osoba koja obavlja svakojake, uglavnom nevažne i beznačajne poslove, čiji radni zadatci nisu točno određeni’, a u tom se značenju može odnositi i na osobu ženskoga i muškog spola (Fink 2005). Frazem je potvrđen i u drugim jezicima, npr. engl. *maid of all work*, franc. *bonne à tout faire*, tal. *donna tuttofare*, rus. *мальчик на побегушках*. U hrvatskome je jeziku moguća i inačica s osobnim imenom *Katica* koje je bilo vrlo često u vrijeme kada su djevojke sa sela dolazile u grad i zapošljavale se kao kućne pomoćnice, pa se počelo poistovjećivati s djevojkama kućnim pomoćnicama (Fink 2005).

U hrvatskome je jeziku potvrđen frazem *biti papskiji (veći katolik) od pape*, a nastao je pod utjecajem njemačkoga *päpstlicher als der Papst* i francuskoga *plus catholique que le pape* (Klaić 1983). Odnosi se na onoga tko je pretjeran pristaša neke ideje ili teorije, a T. Z. Orloš i J. Hornik (1996.) navode da je mogao nastati prema izreci F. R. Chateaubrianda „biti više kralj od kralja”. Primjeri iz drugih jezika podudarni su hrvatskome (tal. *più cattolico del papa*, rus. *больший католик, чем сам папа*, češ. *být papežštější než papež*, polj. *być bardziej papieski (katolicki) niż papież*), a izdvaja se primjerice engleski *be out-Herod Herod, out-Lear Lear*.

Zaključak

Analizom općeeuropskih frazema u *Rječniku stranih riječi* Bratoljuba Klaića utvrđeno je da za velik broj frazema i uzrečica možemo saznati vrijedne podatke o njihovu podrijetlu. Također, Bratoljub Klaić daje nam prijedlog mogućega jezika davaoca za veći broj primjera. Vrijedan je podatak navođenje hrvatskoga pisca koji je prvi put upotrijebio određeni frazem ili uzrečicu u svom djelu, iako to ne mora uvijek značiti da je isti pisac ujedno i autor izraza. Potvrđena je pretpostavka da se Klaićev rječnik može smatrati pravom riznicom hrvatskoga frazeološkog i paremiološkog blaga te stoga mora biti nezaobilaznim izvorom budućem hrvatskom frazeološkom etimološkom rječniku.

Izvori:

- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1983. *Rječnik stranih riječi*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb
- KLAIĆ, BRATOLJUB; ŠKOLSKA KNJIGA. 2012. *Novi rječnik stranih riječi*. Školska knjiga. Zagreb.

Literatura:

- BIERICH, ALEXANDER; MATEŠIĆ, JOSIP. 1994. Из истории русских библейских выражений. *Русский язык за рубежом* 5/6. Москва. 41–47.
- DRLJAČA MARGIĆ, BRANKA; OPAŠIĆ, MAJA. 2013. Phraseological Calques of Latin Origin in Croatian and English. *Phraseology in Interlingual and Intercultural Contact*. Zora. Budapest – Kansas – Maribor – Praha. 65–75.
- FINK-ARSOVSKI, ŽELJKA. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. FF press. Zagreb.
- FINK, ŽELJKA. 2005. Hrvatski frazem *djevojka (Katica)* za sve i njegovi ekvivalenti u ruskom jeziku. *VI Славистические чтения памяти проф. П. А. Дмитриева и проф. Г. И. Сафронова* (материалы международной научной конференции 9–11 сентября 2004 г.) (ответственные редакторы Е. Ю. Иванова и М. Ю. Котова). Филологический факультет СПбГУ. Санкт-Петербург. 131–137.
- FRANOLIĆ, BRANKO. 1979. L'Emprunt et le calque syntaxique et phraseologique en croate. *Die Welt der Slaven* XXIV/2. 405–417.
- HRNJAK, ANITA. 2001. О utjecaju stranih jezika na stvaranje novih frazema hrvatskog jezika. *Riječ* 7/1. 25–34.
- IVANETIĆ, NADA; KARLAVARIS-BREMER, UTE. 1991. Antroponimske fraze u njemačkom i hrvatskom. *Prožimanje kultura i jezika: Zbornik HDPL-a*. Ur. Andrijašević, Marin; Vrhovac, Yvonne. Zagreb. 123–126.

- IVANETIĆ, NADA; KARLAVARIS-BREMER, UTE. 1994. Od Savla učiniti Pavla. O značenju i asocijativnom potencijalu jedne fraze. *Suvremena lingvistika* 38. 23–33.
- IVANETIĆ, NADA; KARLAVARIS-BREMER, UTE. 1996. Frazemi s antroponimskom komponentom u njemačkom jeziku. *Strani jezici* 25/1-2. 24–35.
- IVANETIĆ, NADA; KARLAVARIS-BREMER, UTE. 1999. Onimijski frazemi i konceptualizacija svijeta. *Suvremena lingvistika* 47-48. 131–142.
- JERNEJ, JOSIP. 1978. Fraseologia in chiave contrastiva. *Studia romanica et anglica zagrabiensia* 23/1-2. 349–362.
- JERNEJ, JOSIP. 1982. Interferencije na području frazeologije. *Strani jezici* 11/1-2. 13–16.
- JERNEJ, JOSIP. 1996. Bilješke oko porijekla naše frazeologije. *Suvremena lingvistika* 41-42. 265–269.
- MATEŠIĆ, JOSIP. 1992./1993. Frazemi s komponentom vlastitoga imena u hrvatskom jeziku. *Filologija* 20-21. 293–297.
- MATEŠIĆ, JOSIP. 1995. Prividnost katkad vara. O *faux amis* u frazeologiji. *Filologija* 24-25. 239–245.
- MATEŠIĆ, JOSIP. 1997. Ići od Poncija do Pilata (посылать от Понтия к Пилату). *Fraseologia a religia. Problemy frazeologii europejskiej II*. Ur. Lewicki, Andrzej Maria; Chlemba, Wojciech. Wydawnictwo – Energeia. Warszawa. 163–165.
- MELVINGER, JASNA. 1989. *Leksikologija*. Pedagoški fakultet. Osijek.
- MENAC, ANTICA. 1970./1971. O strukturi frazeologizama. *Jezik* 18/1. HFD. 1–4.
- MENAC, ANTICA. 1972. Svoje i posuđeno u frazeologiji. *Strani jezici* 1/1. 9–19.
- MENAC, ANTICA. 2007. *Hrvatska frazeologija*. Knjigra. Zagreb.
- OPAŠIĆ, MAJA. 2013. *Biblizmi u hrvatskome jeziku*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 491 str.
- PIIRAINEN, ELIZABETH. 2012. *Widespread Idioms in Europe and Beyond. Toward a lexicon of Common Figurative Units*. Peter Lang. Frankfurt – Berlin.
- RAGUŽ, DRAGUTIN. 1979. Vlastita imena u frazeologiji. *Onomastica jugoslavi-ca* 8. 17–23.
- TURK, MARIJA. 1994. Naznake o podrijetlu frazema. *Fluminensia* 6/1-2. 37–47.
- TURK, MARIJA; OPAŠIĆ, MAJA. 2008. Supostavna raščlamba frazema. *Fluminensia* 20/1. Filozofski fakultet. Rijeka. 19–31.
- TURK, MARIJA. 2013. *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi. Prilog lingvistici jezičnih dodira*. Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci. Zagreb – Rijeka.
- Zagrebačka Biblija*. 2008. Kršćanska sadašnjost. Zagreb.

Rječnici:

- MAREVIĆ, JOSIP. 2002. *Latinski zauvijek*. Marka. Velika Gorica.
- MATEŠIĆ, JOSIP. 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
- MATEŠIĆ, JOSIP I DR. 1988. *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*. Nakladni zavod Matice hrvatske – Verlag Otto Sanger. Zagreb – München.
- MENAC, ANTICA; FINK ARSOVSKI, ŽELJKA; VENTURIN, RADOMIR. 2003. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Naklada Ljevak. Zagreb.
- MENAC, ANTICA I DR. 2011. *Hrvatsko-ruski frazeološki rječnik*. Knjigra. Zagreb.
- MIKIĆ, PAVAO; ŠKARA, DANICA. 1992. *Kontrastivni rječnik poslovice*. August Cesarec – Školska knjiga. Zagreb.
- ORLOŠ, TERESA SOFIA; HORNIK, JOANNA. 1996. *Czesko-polski słownik skrzydlatych słow*. Universitas. Kraków.
- Osmojezični enciklopedijski rječnik*. 1987. – 2012. 8 svezaka. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža”. Zagreb.
- VRGOČ, DALIBOR; FINK-ARSOVSKI, ŽELJKA. 2008. *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik / Croatian-English Dictionary of Idioms*. Naklada Ljevak. Zagreb.
- WALTER, HARRY; MOKIENKO, VALERIJ M. 2009. *Немецко-русский словарь библейской фразеологии (критерии и принципы составления)*. *Deutsch-Russisches Wörterbuch biblischer Phraseologismen. Mit historisch etymologischen Kommentaren*. Universität Greifswald.

Common European Phrasemes in Croatian Found in B. Klaić's *Dictionary of Foreign Words*

Abstract

The paper discusses the status of common European phrasemes in Croatian found in various editions of B. Klaić's *Dictionary of Foreign Words*. Common European phrasemes are defined as international phrasemes appearing in different European languages, with an identical meaning and a high degree of structural correspondence. These phrasemes tend to have a known common origin; however, there are also common European phrasemes with no confirmed source, i.e. it is not known from which language and text they originated and spread. This paper therefore aims to describe the status of common European phrasemes in B. Klaić's *Dictionary of Foreign Words*, which contains valuable

data on the origin of individual phrasemes, sayings, and proverbs. The *Dictionary* includes common European phrasemes that contain foreign proper names, foreign common nouns or foreign terms, or are translations from Latin and other languages. The Klaić's *Dictionary* can serve as an important source for the study of phraseme origins, as a required starting point for a future etymological dictionary of Croatian phrasemes.

Ključne riječi: Bratoljub Klaić, *Rječnik stranih riječi*, općeeuropski frazemi, hrvatski jezik

Keywords: Bratoljub Klaić, *Dictionary of Foreign Words*, common European phrasemes, Croatian language